

een bevredigende uitwerking zal zoo niet verkregen kunnen worden. Welk bezwaar legde de wet al te ijverige scholentichters in den weg? Naast eenige formaliteiten, waaraan tot dusver gemakkelijk viel te voldoen, alleen de storting van een waarborgsom ad 15 pct. der kosten. Na 17 jaren is men van de terugontvangst van die waarborgsom zeker. Gedurende den tijd, dat zij uitstaat, ontvangt men een behoorlijke rente!

Maar wat erger is: als, zeg na tien jaren, de splitszwam toch begint te werken en de helft der leerlingen wegtrekt uit de nieuw gebouwde school, wie verliest dan de waarborgsom? Niet de scheurmakers, die alweer een nieuwe school stichten, maar — het Schoolbestuur, dat aldus dubbel gedupeerd wordt!

De bepaling, die dan nu eindelijk aangenomen is, bevredigt ons niet. Men heeft geen oplossing kunnen vinden en daarom heil gezocht in een termijn-bepaling: „Tot 1 Januari 1928 zullen bij de medewerking tot de stichting eener nieuwe school onder de leerlingen, waarop de verklaring, bedoeld in het eerste lid van artikel 73 onder a, betrekking heeft, niet worden medegerekend leerlingen, die de door hen bezochte gelijksoortige bijzondere school zouden verlaten, doch voor wie op die school gelegenheid tot plaatsing in de voor hen bestemde klasse zoude blijven, tenzij aanzienlijke toeneming van de bevolking in eenig deel der gemeente tot de stichting aanleiding geeft." Wij aarzelen niet, dit lapwerk te noemen. Is dit voorschrift goed, waarom het dan slechts vijf jaren te laten gelden? Het is de methode van het Bouwvetje „tot 1 Januari 1923" en „tot 1 April 1923"; van de Leerplichtwet: „tot 1 Januari 1925"; van het nieuwe 6e lid van artikel 193 en van tal van andere bepalingen der L. O. wet. Meer dan iets anders wijst dit uitstellen en bevrozen op onmacht als gevolg van het gekozen systeem.

De thans aangenomen bepaling is een ernstige vlek in dit wetsontwerp. Menschen van de praktijk verzekeren ons, dat door dit voorschrift de opening van nieuwe scholen vooral in de groote steden bijna onmogelijk zal worden. Men bedenke wel, dat daar de ouders niet zoo gemakkelijk op de vereischte lijst met 100 leerlingen zullen teekenen. Dit moet geschieden, als zelfs nog niet vaststaat, waar de school zal gebouwd worden, veel minder, wie als Hoofd en verder Personeel aan de school verbonden zullen zijn. En deze 100 gangmakers voor de nieuwe school zullen nu moeten zijn: kinderen, die nog niet naar school gaan en — kinderen, die op een niet-gelijksoortige bijzondere school of op een openbare school gaan.

Wat is een „gelijksoortige bijzondere school"? Art. 66 van de L. O. wet spreekt ook van „scholen van dezelfde soort" en bedoelt daarmee: scholen voor gewoon lager onderwijs eenerzijds, uitscholen anderzijds. Is hier dus bedoeld: elke andere bijzondere school voor g. l. o., elke andere bijzondere school voor u. l. o.? Uit de mondelinge behandeling van het artikel in de Kamer moet men het wel afleiden.

Deze bepaling is niet consequent. De wetgever stelt zich op het standpunt: gaan uw kinderen reeds op een bijzondere school? Dan mogen zij niet meegeteld worden bij de aanvraag om een nieuwe bijzondere school, want ik veronderstel, dat gij — eens uw kinderen naar een bijzondere school gestuurd hebbende — daarvoor geen andere noodig hebt. Maar dan behoort diezelfde wetgever de lijn door te trekken: een kind op een bijzondere school geplaatst, mag dan ook niet meetellen bij het (gewoonlijk veel grooter) aantal leerlingen, waarvoor de nieuwe school gebouwd zal worden. Ja zelfs zal elke overgang van een bijzondere school naar een andere, wijl zij uitbreiding van de laatste tengevolge kan hebben, geweerd moeten worden.

Deze bepaling verbiedt voorts om leerlingen van

een andere bijzondere school mede te tellen, wanneer de plaatsen op de laatste school door leerlingen van openbare scholen zouden bezet worden (rapport-Schoolraad).

Deze bepaling verhindert rekening te houden met leerlingen, die een op verre afstand gelegen bijzondere school bezoeken, omdat in hun eigen dorp nog geen Christelijke school verzeen is.

Dit nieuwe voorschrift keert zich niet tegen de oprichting van neutrale bijzondere scholen, die juist in den laatste tijd zoo veel van zich doen hooren en waartegen in de Kamer zoo veel bezwaar werd ingebracht. De slimme heer Dresselhuys kan tevreden zijn!

Dit nieuwe voorschrift is daarom temeer hard, omdat het, na verscherping der voorwaarden, niet een gedeeltelijke vergoeding bij een gedeeltelijk voldoen aan de bepalingen kent; het blijft: alles of niets!

Over het practisch onbruikbare van de toevoeging: „tenzij aanzienlijke toeneming van de bevolking in eenig deel der gemeente tot de stichting aanleiding geeft", behoeven wij geen woord te verspillen. Waarop komen dergelijke bepalingen neer? Behalve op groote onzekerheid, op het leggen der beslissingen in handen van den Minister, die in hoogster instantie de Kroon adviseert. De Minister, maar dat is: de ambtenaren!

Ten slotte nog: de vergoeding der Gemeente voor de overige exploitatiekosten. Men kent de hoofdgedachte van de geldende regeling: het Schoolbestuur heeft voor elke leerling recht op zoo veel, als de Gemeente per leerling der overeenkomstige openbare school uitgeeft, maar ontvangt in elk geval niet meer, dan het in werkelijkheid zelf heeft uitgegeven. Deze regeling, van de Bevredigingscommissie afkomstig, is theoretisch niet te verdedigen, maar practisch ook onuitvoerbaar!

Hoe zal het gaan, als de Gemeente een nieuwe openbare school bezit, met weinig onderhoudskosten en het gebouw der bijzondere school is oud en vereischt veel reparatie? „De deugdelijkheid van de eerste" klagt het rapport van den Schoolraad, „maakt den toestand van de laatste gedurende de eerste jaren nog zoo veel te slechter." Ons is een Gemeente bekend, waar de gebouwen der openbare scholen oud en vervallen zijn; die der bijzondere scholen zijn over 't geheel in uitstekende conditie. De Gemeente zou haar gebouwen wel willen opknappen: hier is een vernieuwing van het dak noodig, daar moeten de vloeren vernieuwd worden enz. Maar het Gemeentebestuur begreep wel: als wij zoo veel voor die openbare scholen uitgeven, ontvangen de Schoolbesturen naar rato van hun getal leerlingen óók zoo veel meer! En dat kon Bruinje niet trekken. Men wist goeden raad, en klopte bij de Schoolbesturen aan. „Hoort eens", klonk het gunoedelijk, „wij moeten veel geld besteden voor onze openbare scholen. Beloven jullie ons, op die hoogere sommen geen aanspraak te zullen maken?" Maar die Schoolbesturen (voorzichtige mannen!) antwoordden doorkalm: „wij beloven niets; het dak kan ook van onze school waaien, en bovendien kunnen wij best nog wat leermiddelen gebruiken."

Hoe onzuiver moet de vergelijking niet zijn, als de openbare school b.v. 100 leerlingen telt en de bijzondere telt er 500? Zijn de kosten van verwarving, schoonhouden enz. van de laatste dan ook vijf maal zoo groot als van de eerste? Wij hoorden van een Gemeente, waar de vergoeding per leerling op 15 per jaar geschat wordt, en van een andere, waar zij p.m. 180 bedraagt! Het gevolgde systeem werkt nu eens nadeelig voor het Schoolbestuur, dan weer voor de Gemeente. Pogingen om tot een beter systeem te geraken, zijn niet ondernomen.

Het wetsontwerp bepaalt nu, dat elke aanschaffing van schoolmeubelen door de Gemeente zal

bekostigd worden op dezelfde manier als b.v. een verbouwing. Als dus een Schoolbestuur een paar nieuwe banken noodig heeft of b.v. besluit, dat de onderwijzers voortaan een stoel in hun lokaal zullen hebben, dan worden de kosten daarvan zeer formeel bij den Gemeenteraad aangevraagd met storting van 15 pct. als waarborgsom. Men stelle zich eens voor, hoe deze regeling in een gemeente als Amsterdam werken moet! En 't vreemde van 't geval is, dat de Schoolbesturen maar kunnen aanvragen; wanneer aan de formeel eischen der wet voldaan is, moet de Gemeenteraad alle aanvragen inwilligen!

* * *

Wij meenden gerechtigd te zijn tot een: dankbaar, maar niet voldaan! Dank past ongetwijfeld, voor wat het wetsontwerp in menig opzicht bracht, liever nog: niet gebracht heeft. Positief is de zaak echter weinig vooruit gebracht, integendeel is hier en daar de wagen nog dieper in 't zand vastgehaakt.

Mogen onze politici wel toezien! Onze scholen met den Bijbel kunnen alleen in vrijheid tieren en met geheel of half Staats-socialisme verdraagt zich die vrijheid niet.

WIJSBEGEERTE.

In de school der wijsbegeerte.

X.

Bolland's oordeel over het nut der wijsbegeerte.

Voor al met het oog op den „eenvoudigen" lezer, die zich altijd geweld moet aandoen om eenige ordentelijke belangstelling te voelen voor de wijsbegeerte, omdat hij nog immer vastzit in het oude vooroordeel, dat filosofen „halve garen" zijn, aan wier neus de echte eieren voorbijgaan (iedere Nederlander kent de anecdote!), — wil ik ditmaal een uitstapje maken naar... Bolland!

Dit is nu juist een man, die een dankbaar voorwerp van spot schijnt, iemand, die op het volk den indruk maakt van een hevigen zonderling, een soort geniaal pias, een woorden-goochelaar, de type van een caricatuur-filosof, gelijk hij altijd in de volksverbeelding bestaan heeft.

Ik wil aan Bolland demonstreeren, dat filosofie een ding is, dat niet betrekking heeft alleen op de hersonen, maar op de heele ziel van den mensch, en daar (bij de „ongelovigen") de functie van den godsdienst verricht.

Wij hadden het over het nut der wijsbegeerte, en wezen er op, dat voor den christen de filosofie niet de volstrekte betekenis heeft van een levens- en wereldbeschouwing, die den verstandelijken vrede insluit.

De christen-wijsgeer zoekt niet een onbekenden god, — hij leeft uit de kennis van den zich openbarenden God.

Voor hem geldt, óók in de filosofie, het verheugende woord: De vreeze des Heeren is het begin-sel der wijsheid.

De opperste Wijsheid is de Opperste ook van de wijsgeerige wijsheid.

De wijsheid als wetenschap is niet mogelijk zonder de voorafgaande wijsheid als religie.

Maar zie nu „de anderen".

Ik laat rusten de filosofie, die slechts het doel heeft de wetenschap op het paard te helpen, die alleen maar gehuurd wordt om als werkvrouw dienst te doen in het laboratorium der wetenschap.

Dat is slechts filosofie als werk-onderstelling, die buiten de ziel, de religieuze behoefte, van den mensch omgaat.

Maar bij de echte filosofen, de groote wijsgeerige profeten, is de filosofie zelve levensdoel en wordt

onheilge camaraderie met de Joodische leiders, om met vereende kracht het door beiden even diep gehate christendom te ondermijnen.

Sinds is onder de belijders van den Christus naar de Schriften een andere geest ontwaakt. De betere overlevering der Christelijke Kerk uit haar beste dagen, is met nieuwe kracht opgeleefd. De liefde heeft weer over den haat getriomfeerd, het gebod is in steed van de spottal ook weer voor Israël op de lippen gekomen. Dien men eertijds ook onder de Christennatiën vloeken dorst, wordt thans door duizenden bij duizenden gezegd.

Sinds Da Costa, Capadoze, Schwartz, Van Rookel, Lion Caehet en anderen ons uit Israël gegeven werden, is, met op Englands en Schotlands initiatief, de liefde voor Israël weer wakker geworden. Israël is den Christen weer een steun voor zijn geloof, een vleeschen monument voor de waarheid der Heilige Schrift geworden; een volk, dat ook voor de toekomst van het Godsrijk nog een eminente betekenis heeft.

Vraagt men Dr. Kuyper nu of hij in Nederland beperking van de rechten, den Jood verleend, zou begeeren, dan antwoordt hij: in geen enkel opzicht. Slechts wenscht hij, dat de fictie ophoude, de eigen nationaliteit van Israël niet langer geloofend worde, en een eigen staatsrechtelijk privilege aan de Joden als zodanig, dus als coöperatie, worde verleend.

Aldus de gedachtengang der artikelenreeks uit 1875.

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

LXIV.

58. Liberalisten en Joden. Amsterdam, J. H. Kruyt, 1878.

Deze brochure is een overdruk van artikelen uit De Standaard, October 1878.

Maar ook reeds drie jaar tevoren, in October 1875, had Dr. Kuyper in De Standaard een artikelenreeks geplaatst: De Joden onder de Christennatiën.

Het was toen naar aanleiding van een Joodsche candidatuur te Amsterdam bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer. Toen reeds wees hij er op, dat een eigenaardig nationale karaktertrek de Joden nog steeds onderscheiden blijft van de Christenvolken, waaronder zij wonen. Dit anders-zijn der Joden, dan de volken waaronder zij wonen, komt op elk gebied aan het licht. Vooral de Statistiek toonde, dat de Joodsche natie, zoo naar het lichaam als naar den geest, nog steeds een hooger procent van levenskracht in zich draagt. Ook valt het niet te loochenen, dat de Joodsche natie feitelijk Europa beheerscht door de beurs, de pers, de halie en de synagoge.

Een tweede oorzaak van de blijvende verwijdering tusschen Joden en Christenen ligt bij de Christennatiën zelf. Hoe smartelijk het zij, de Christenheid heeft met schaamte en ootmoed te belijden, dat ze zich aan het oude volk des Heeren bezondigd heeft. De Jodenvervolging was een afval van het Christelijk beginsel en een terugkeeren tot het Farizeeuwsch beginsel, dat men in den Jood te bestrijden heeft. En toen de Christen den Jood begon te vervolgen, bleek in geestelijken zin de Jood de sterkere en was het de Jood, die op het stuk van beginselen den Christen overwon.

Zonderling!

De Fransche Revolutie, die, zonder dat haar aanhangers het vermoedden, de ondermijning van het Christendom bedoelde, heeft toch het eerst den stoet moeten geven, om de Christennatiën te overreden, dat ze den Jood weer recht lieten weervaren en heeft ons, zij het ook uit een valsch beginsel, weer in een beter spoor geleid.

Ook zoo echter onderscheide men hierbij wel.

De Fransche Revolutie heeft in den Jood tweeërlei gezien: 1. den mensch en 2. een bruikbaar instrument om den invloed van het Christendom te breken. Wat ze niet in hem zag, was de Jood.

Wel wist ook zij, dat bij de Joden de gesmoorde vijandschap tegen het Christendom nog voortleeft, maar deze wetenschap deed bij haar juist de omgekeerde uitwerking: ze wakte geen edele gevoelens, maar onedele hartstochten op, en leidde tot een

wetensch.
baar gen
dit was
Een na
primitieve
jeerde; dat
had toch v
geloof, wa
den, een n
beschouw
Voor de
begeerte
oefende hi
lijf om ha
beoefendet
Daarom
wetensch
pen de v
werving v
houden, e
nut is.

Nu hee
den wond
begeerte
dat de wi
zin van he
voor haar
Het is
van het f
kelijkheid
Het is w
woordensp
dien men
maar in d
er maar w
zijn.

Reeds d
dat voor B
He is.
Er staat
18 en 8:1
wijzen woo
Want lief
binnenste
lippen zijn
geen klein
Bij Bolla
wat voor c
Zichier.
Filosofie
boven de
worden su
fen und si
Ook ver
want kuns
schone be
En de wijs
komt: „Hi
Het ooge
doet, is he
suort w a
oogenblik
stigheid, d
dachte wijs
vraagt en
wezig of g
Maar to
Zij is me
toekent he
denis van
Godsdier
van gevoel
den gods
rechte beg
eeren. En
mensch,
kwam tot
wijze, omh
Wat heb
immers
beven is.

In de sa
het dierlijk
naar nutti
heeft. Zelf
mensch all
kunstenaar
van zijn k
Maar de
genoeg hee
Wil mor
dit alleen
geerte den
te weten
wat hij we
Ook zou
begeerte e
lijk Xenocr
uit eige
andere me
wet. Maar
des wijsge
fijtelijkhe
De wijsb
noodzakelij
Filosofie
Filosofie
dat is tot
De filose